IOANNIS CAMILLI
ZACCAGNII ROMANI

Oratio Secunda.

DE LAVDIBVS

LEONIS DECIMI
PONT. MAXIMI.

Habita ab eodem, in annuis eiusdem Pontificis parentalibus duodecimo Kal. Februarij M. DC XXII. in Almo Vrbis Gymnasio.

AD POTENTISSIMVM

FERDINANDVM II.
MEDICEVM,

Magnum Hetruriæ Ducem V. Serenissimum.

ROMÆ, Ex Typographia Iacobi Mascardi, M. DCXXII.

SVPERIORVM PERMISSV.

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo P. Mag. Sacri Palatij Apost.

A. Episc. Carin. Vicesg.

Imprimatur, Fr. Ignatius Ciantes Romanus, Reuerendissimi P. F. Hyacinthi Petronij Romani Sac. Apost. Pal. Mag. Socius, Ordinis Prædic.

SERENISS. ET POTENTISS.

FERDINANDO SECVNDO

MEDICEO,

Magno Hetruriæ Duci Quinto.

IO. CAMILLVS ZACCAGNIVS ROMANVS S. F.

EQVOR vetus eorum institutum, FERDINANDE, Serenissime TVSCORVM Dominator, gloriosa MAGNI DVCIS appellatione dignissime, & maioribus tuis vt ætate inferior, sic par meritis & virtute, qui opus aliquod domi natum euulgaturi, eo consilio Principibus viris potissimùm dedicant, vt eidem simul patrocinium quærant ac lucem. Ex antiquis ijsque clarissimis, hoc præstitere quamplurimi: E quorum numero (vt egregios aliquot habeam) Romanum Manilium recensebo, qui perelegans illud atque eruditum de rebus Astronomicis carmen, Augusto: Valerium Maximum, qui memorabilia Principum quùm Græcorum tùm Romanorum facta simul ac dicta, Tiberio: Plinium, qui æternum illud rerum naturalium opus, Vespasiano: deniq; Vegetium, & Prænestinum Aelianum, quorum ille rei militaris Epitomen, Valentiniano; hic Hadriano suas acies inscripsit. Sed non eadem omninò quæ illos, me quoq; ratio nunc impulit, vt ea laudum ornamenta, quæ iterum in amplissimo hoc Romanæ Sapientiæ theatro, è summis Maximi LEONIS tui virtutibus leuiter attigi, tibi modò Iuuenis Florentissime dedicarem. Nam, qui de LEONE dixi, aliundè præsidium ac decus orationi meæ quærere non debebam, cum ipse mihi patrocinium, ipse mihi lux LEO sit. Neque enim aliena indiget gloria, qui affatim abundat sua. Hæc, inquam, vna non fuit ratio (Principum Gloriosissime) cur in præsentia tibi præ cæteris Summi LEONIS egregias

laudes, mea hac oratione, quasi breui quodam compendio conclusas, volens ac libens offerrem, sed vt, quæ tua sunt, vni tibi præcipuè atque ex animo exoluerem. Et sanè, quemadmodum in rebus istiusmodi dedicandis, ij grauius peccant, qui viris nulla præstantis famæ claritate conspicuis labores nuncupant suos; sic ij non exigua mihi digni commendatione videntur, qui in ijsdem reddendis, ijs potissimùm ad quos iure aliquo pertinent, animorum suorum æquitatem ostendunt. Tua ergo, DVX inclyte, hæreditario quodam iure maiorum tuorum gloria cum sit, cui nam iustius quã tibi LEONIS tui laudes à me redderentur? Ego quidem (Maximè FERDINANDE) vt ingenuè fatear quod sentio, in ea sum opinione, vt neminem planè reperiri credam qui litteras profiteatur, adeò rerum præteritarum ignarum, immemorem adeò, adeò ingratum, qui neget, non ab omnibus litterarum cultoribus MEDICEAE FAMILIAE plurimùm deberi. Quid enim attinet hoc loco recensere amplissima illa MEDICEORVM PRINCIPVM facta, quibus erga honestas disciplinas egregiam voluntatem suam testati sunt? Refertissima huiusmodi testimonijs historiarum penè omnium monumenta, ac nunquam interitura, leguntur. Nàm, quo tempore bellorum cuncta fragoribus tumultibusq; circumtonabant, ac Barbarorum furor per summum nefas, non minus in litteratos viros, quàm in ipsas litteras desæuiebat, vna MEDICEORVM Familia reperta est (ò rem sempiterna memoria dignissimam, & nulla vnquam obliuione delendam) quæ exulantibus disciplinis, & malè vbique locorum acceptis, securæ libertatis Asylum patefecit. Omnium primus hoc præstitit COSMVS ille rarissimi vir exẽpli, quem Patrem Patriæ FLORENTIA dixit. Hic enim (vt posteris suis tàm admirabile documentum relinqueret) nobilissima aliquot Græcorum ingenia, quæ (latè serpentibus per ipsam Græciam disciplinarum altricem, & lumen, bellorum incendijs) Turcarum impetus eiecerat, in Italiam cum venissent, FLORENTIAE perhumaniter excepit, & fouit. COSMVM, LAVRENTIVS dein imitatus, inter Italorum Principum discordias, & formidabiles Italiæ ruinas nihil habuit antiquius, quam vt litteratos viros tueretur, & coleret, humanioribus ipse litteris, atque in primis Philosophiæ studijs excultissimus. Gloriosa hæc LAVRENTII vestigia LEO filius (quem ad altissimum

Pon-

Pontificiæ dignitatis culmen virtus euexit) subindè secutus, honestissimas artes supra modum illustrauit, & doctos viros inaudita penè liberalitate prosecutus est. Secundùm, hos, consequentibus annis, quotquot vnquam ad hanc vsque ætatem nostram floruere MEDICEI PRINCIPES, bonas litteras & ingenia, summa cum gloria semper extulerunt. Inter quos Auus ille tuus gloriosissimus FERDINANDVS (quem tu quemadmodum refers nomine, sic virtutibus exprimis) meritò numerandus est, qui erga viros varia diuersarum disciplinarum eruditione præstantes, nimium quãtum munificus fuit. Iam verò quid de COSMO Patre tuo quem semper omnis ætas admirabitur, commemorabo? Proh quantum bonæ artes è præmaturo tam eximij principis interitu detrimentum susceperunt?

Non illo melior quisquam, nec amantior æqui
Vir fuit:

Quo fit, vt minimè dubitandum videatur, quin ijsdem tu quoque maiorum tuorum vestigijs insistens, litterarum studia, non minus amore, quam ea (quæ MEDICEORVM PRINCIPVM peculiaris est) liberalitate semper prosecuturus sis. Quid enim Serenissime Adolescens, mores lectissimi, quibus regius ille tuus animus (veluti sideribus cœlum) illuminatur, præseferunt aliud, quam eximium quoddam altæ nobilitatis indicium? Quin immò te, vel tua ipsa nobilitate, virtus qua præmaturè fulges maiorem facit. O qualem ergo te speramus DVX amplissime in ipso (vt sic loquar) ætatis tuæ meridie, quando vel in hac annorum tuorum Aurora, tam insignia prælucent argumenta virtutis? Aemulaberis scilicet hac vna in re maiores tuos, atque ipsum præ cæteris COSMVM parentem præstantissimum, sic prorsus vt HETRVRIA te ingenti non minus amore prosecutura, quam summis sit etiam laudibus admiratura. Quid enim Principi salutarius, quid ad memoriam posterorum gloriosius, quam vt ab hostibus timeri, sic à suis amari? Hoc vniuersa testatur HETRVRIA, ipsi Florentini Ciues testantur, qui COSMI Parentis tui.

Iustissimus vnus:
Qui fuit in TVSCIS, & seruantissimus æqui,

Nullum non solum prædicandi, sed etiam deplorandi modum inuenire

nire possint. Qui tamen, hoc vno nomine ad extremum solantur calamitatem suam, tantamque ac tam acerbam OPTIMI PRINCIPIS iacturam æquius ferunt, quod te non minus paternæ nobilitatis,& potentiæ, quam clementiæ, iustitiæ, liberalitatis ac religionis hæredem nunc principem habent, qui florentissimam HETRVRIAE ditionem.

Imperio regis vnus æquo.

Vt videlicet,quantum detrimenti è Magni Parentis obitu ceperunt, alterum tantum lucri, te regnante, resarcire videantur. Accipe igitur, MEDICEI sanguinis Proles Inclyta, Magnique Patris dulce tuis atque amabile simulacrum, Maximi L E O N I S tui laudes amplissimas à me adumbratas verius quam expressas: & gloriosam Ponr. Optimi (qui MEDICEAE non solum felicitatis fundator, sed etiam gloriæ restitutor fuit) dum hìc memoriam renouatam vides, in eius gloria, tuam etiam intuère, & singularem in ipso munere meam erga te obseruantiam agnosce. Faciat interim te Deus annorum diuturnitate felicem,& Matrem tuam Auamque fœminas sapientissimas animæ dimidium tuæ, diutissimè seruet incolumes. Hoc enim(dum viuam)tibi precabor, hoc (PRINCEPS MAGNE) votum semper erit meum, & ingeniosissimi Poetæ illud perpetuò pronunciabo.

At tibi D V X æuo detur fortissime nostro
Semper honorata sceptra tenere manu.

FRANCISCI GAGLIARDI
ROMANI I. V. D.
ODE
AD IOANNEM CAMILLVM Zaccagnium Romanum.

AMILLE, quales eloquij tuis
Amnes recludas fontibus vberes,
Scit nostra Mundi ROMA mater,
Quæ toties tibi pandit aures.
Scit potor Istri, quique Lycormatis
Humectat vndis labra fugacibus;
Scit flauus vncto crine Gallus,
Quique Tagi natat inter aurum.
Scit quisquis Arces DARDANIAS subit
Ardens latinæ Palladis artibus
Imbutus, & dignus vereri
In patrias remeare fines.
Nec FLORA nescit. Scilicet auspice
Aura tenelli Principis, impia
Nulli secundus tela linguæ,
Maior & inuidia repellis.
Scit ipse Ciuis, cui toties, velut
Paternus amnis, littora quem super
Florum Tyrannus nutrit imber,
Ore ruens, animos ligasti.
Immensa virtus est tibi: dulcia
Quando solutis vincula vocibus,
(Quod quisque miratur) ministras
Auribus, imperiumque cordi.
Sic ore nexus Herculis aureos
Pendere credam, fabula quem refert
Emancipatos eloquendo
Sponte sua trahere audientes.
Nam seu Tubarum, seu litui sonum
Describis, horret quisquis adest metu;
Iam iamque pugnaturus, hostes
Esse putat prope præliantes.
Si picta vernis compita floribus,
Lectura calsham, seu breue Lilium
Se dextra tollit; Si cadentem
Fontis aquam, cupit illa mergi.
Si dura defles funera Principum,
Mors ipsa, quamuis illachrymabilis,
Tecum, tepentes mœsta guttas
E gelido iaculatur ore.
Testatur ingens spiritus indolis,
Si quando per te TERGEMINO LEO
Non vltimus fulgens galero,
Bis reseras rediuiuus vrnam,
Ceu solis Ales aurea, Singulis
Annis renascens, DARDANA ROMVLI
Quæ iusta persoluit Iuuentus
Sume diu, cinis ò verende;
Nec vlla posthac cura remordeat:
Nam qui sepulcro suppositus iaces
Amicus ignis, quo calebat
Nuda fides, inopumque virtus,
Faces Auito iure superbiens
Alit perennes: Aula potentior
Qua floret, impubis senili
Imperio famulans Nepotis.
Et iam relicto Thespiadum Lacu,
Ludunt Sorores per nemorum sinus,
Qua diues in pessum redundans
ARNVS aqua trepidat loquaci.
Quin propter vndas dulse canensibus
Passim superbis littus oloribus;
Qualisque Mæandri recurrit
Sæpe sono reuocatus humor.
Audire gestit scilicet inclytos
Redire Patres, atque Atauos suum
Heroa crescentem feroces
Intrepido renouare vultu.
Audire gestit qualia prodiga
Doctis maniplo munera frontibus
Ministret indefessus, & quod
Hostibus excidium minetur.

En crescit annis T H R E I C I Æ metus
Stragesque L V N Æ . Credite Posteri ,
Iam iamque vere fluctuare
Bosphorus in gemitu paratur .
Iam ponit iras trux Vtica furor ,
Septem nec audet Puppibus æquora
Arare , nec dulci rapina
Spe trahitur, nec amore præda .
At ô quod horrens nunc mihi classicum
Perstringis aures ? Quæ mihi matribus ,
Sponsisque detestata , acuto
Arma oculos feriunt nitore ?
Quid insolenti marmora murmure
Strepunt ? Quid antris vox iterabilis
Responsat ? HETRVSCOS , HETRVSCOS
THRACES , IO , trepidare discunt .
O F L O R A : Pubes scilicet hostium
Excisa nisus , purpureo Crucis
Honore dutum cincta pectus ;
Aere solus triplici ; profundum
Multa fatigat puppe, domabile
Non ante . & inter syrtibus asperos
Sinus , & insidè latentes
Classe cita scopulos pererrat .
O quisque versis Parthe Iugalibus ,
Versaque Pinu , littora plumbeo
Miraris Austro exercitata ,
Parce fugam simulare : veros
Tibi pauores incutit inclytum
Vbique nomen M E D I C E Æ Domus :
Tuum illa flagrans vt cruorem
Non ne vides sitiat ? Quid vrges ?
Lunata tecum quid trahis agmina ?
Et quid pharetris, & quid Acinace,
Quid turbinata ambage veli
Terga , latus premis , & capillos ?
Mox , mox auara diuitias aquæ
Addes, & æquor sanguine turgidum
Mox decolorabis , tuisque
Alta cadaueribus tumescent .
Ah te quis , amens , quò rapit impetus ?
Globosa te nil stemmata territant ,
Si quando turres , aut carinas
Aere cauo toties salutant ?
Nil ira magni te S T E P H A N I mouet ?
Nil te Iuuentus cedere nescia ,
Pacemque dedignata terret
Pasta Ducum, necibusque Regum ?
Pugnare certa est T H R A C I A . Scilicet
Ferociori classe superbior
Accedis : & latè profundum
Velinolis agitat carinis .
Et iam recurvis firmiter anchoris
Naui tenetur nauis , & hostibus
Hostes inhærent ; iam sagittæ
Deficiunt , gladiyque pugnant .
Cruore fuso iam mare fluctuat ,
Pluitque purum sanguis in æthera .
Et prata Nerei densa malis
Caucaseum nemus æmulantur .
Perge ira, perge, & Thracius occidat
Tandem Tyrannus , funere sospitem
Ratem nec vnam , signa cladis ,
Respiciat penetrare portum .
Sed hæc proteruas haud citharas decent ,
Tantum nec audet pauperies lyræ :
Quæ maior accessus sit astris ,
Fit grauior fragor iruendo .
Tectis paternas per liquidum æra
Ausus quadrigas flectere , nescius
Equos reluctantes habena ,
Indocili cohibere dextra .
Qui dum propinquis cuncta iugalibus
Terrarum adurit, templaque Numinum ,
Tonantis ira funeratus ,
Igne necem , tumulumque pura .
Inuenit vnda Principis amnium :
Hinc littoralis cortice Populè
Fratris sorores occupatæ ,
Magnanimos lachrymantur ausus .
Exempla præbet Dædaleus puer ,
Qui patre, demens, dum melior cupit
Pennis videri, cera tabet ,
Et vitreis tumulatur vndis .
Conuexa tandem tecta volubilis
Cœli , sonanti Pegasus vngula
Expertus , in præceps dedit se
Bellerophontem Equitem grauatus .
Cui dictus aptè Mars adamantinis
Indutus armis ? cui vagus Hercules ?
Cui natus Anchysa, vel Aegis
Sicania labor officina ?

EIVS-

EIVSDEM EPIGRAMMA
AD EVNDEM.

ROMA tuis toties dictis lenita, CAMILLE,
Quàm stupet antiquas res variasse vices?
Namque tua vitam extinctis dant fulmina lingua,
Noxia quaque prius displicuere, iuuant.

Aliud eiusdem Epigramma ad eundem.

QVI silices, docuitque ebely mollescere quercus,
Flectere qui nequijt Manades Hebre tuas;
Coniugis amplexus iterùm plorauit adempta
Exosus vidua pondus inane lyra.
Tu tamen hoc melior lacbrymis cantuque, LEONIS
Funera dulcè gemis, dulcè Camille canis.
Scilicet EVRYDICE Stygias remeauit ad vmbras,
Amplius hic auras non moriturus init.

OCTAVII TRONSARELLI ROMANI

AD SERENISSIMVM

FERDINANDVM SECVNDVM

Magnum HETRVRIÆ Ducem.

EPIGRAMMA.

FERDINANDE, tuo qui solùm nomine gaudes
Vt metus esse hosti, sic amor esse tuis.
Accipe summe DVCVM, latio quæ culta nitore
Inclyta MEDICEI gesta LEONIS habent.
Inspice tàm magni generosa exempla Parentis,
Atque tuum in prisco nosce LEONE genus.
FERDINANDE tui meritum qui sanguinis auges,
Sceptraque magnanimis Regibus æqua moues:
Et pariter gaude qui grandia facta tuorum
Non tàm mirari, quàm superare potes.
Tellus namque, tuo quot cernit germine natos,
Tot dominos eadem sentit adesse sibi

AVGVSTINI ALBINI ROMANI I. V. D.

AD

IOANNEM CAMILLVM ZACCAGNIVM

Romanum Nepotem suum.

EPIGRAMMA.

QVOS tenero FLORÆ sub MÆCENATE, Camille
Ingenij partus DARDANA ROMA videt;
Et queis magnanimo persoluis iusta LEONI
Prodiga cui doctos pascere cura fuit;
Quam benè præsidio tanti se PRINCIPIS addunt?
Fulgurat hic armis, & tua lingua sono.

IOANNIS

IO. CAMILLI ZACCAGNII ROMANI
De laudibus LEONIS X. Pont. Max.
Oratio Secunda.

METELLVS Romanorum fortissimus idemque fortunatissimus Imperator (PP. amplissimi) Plinius author est, flos ille ingeniorum arcanorumque Naturæ contemplator eximius, olim dum viueret, quamplurima eaque maxima in votis habuisse memoratur. Sed illud in primis exoptasse dicitur, vt (cum summum se in Romana Republica Senatorem, summa inter ciues authoritate, summum in bello ducem esse cognosceret) summus quoque, nullique sui temporis secundus orator, & esset & haberetur. Felix profectò ac propemodùm immortalitate dignissimus, quippe qui armorum præstantiam, qua clarissimus semper fuit, cumulatè adeò cum eloquentia coniunxit, vt nullus eo tempore, vel bellandi peritia præstantior habitus sit, vel eloquentiæ laude gloriosior. Vellem PP. vt eiusdem nunc ego quoque voti compos fierem, qui in aurea ista sapientiæ vestræ luce, quæ meritò clarissimum quemque postularet oratorem, LEONEM X. Pont. omni sæculorum memoria prædicandum laudaturus sum: virum, omnium sanè qui vnquam fuerunt è MEDICEA familia, summorum hominum, maximorumque Principum altrice nobilissimum, & nulli præteritorum Pontificum non æquandum. Et verò cum aliàs vestro PP. imperio, ex hoc eodem loco, vobis quoque præsentibus LEONIS laudes recensuerim (annus namque sextus est, & facilè memorare potestis) ac tenuitatis dein conscius in dicendo meæ, identidem, mecum animo reputauerim, quàm tùm:

Periculosæ plenum opus aleæ

Suscepissem; committendum sanè mihi modò non erat, vt in idem iterùm discrimen adducerer, cum non ignorarem de LEONE silere satius esse, quàm eximias eiusdem virtutes ieiunè tractare. Ac me quidem (si vnquam alius) certè Hieronymi viri sanctissimi grauis authoritas deterrere ab hoc onere debuisset: qui (vt cætera) Sic illud quoque pronunciauit apposité, cum alloquens Heliodorum ait: Grandes materias ingenia parua non sustinent, & in ipso conatu, vltra vires ausa, succumbunt. Sed quandò libentius nihil (quæ vestra est erga officiosissimum Principem pietas) quam gloriosum LEONIS nomen auditis, vobis denuò iubentibus repugnare non debui: Xenophontem illum Socraticum imitatus, qui tametsi Agesilai viri summi laudibus celebrandis imparem se cognosceret, impositum sibi tamen dicendi onus non recusauit. Magna sanè rerum benè gestarum merces est, optima laudatio: Sic prorsus Audd. vt non immeritò Plinius ille magni Patrui maximus Nepos Virginium Rufum, vel in obitu fortunatum dixerit, quòd in funere Cornelium Tacitum, præconem laudum suarum habuisset, vt eius felicitati cumulus accederet laudator eloquentissimus. Quod absolutæ felicitatis exemplum superioribus mensibus omnes renouatum vidimus, cum, summa cunctorum acclamatione, ac Roma ipsa admirante, * à viro quantùm est virorum doctissimo atque eloquentissimo, Cardinalis ille quem semper Lugebimus, semper admirabimur, laudatus est in publico funere BELLARMINVS. Huiusmodi verò gloria quę ab oratoris nobilitate proficiscitur, hodierna luce, me dicente, careat LEO necesse est. Sed vt sit, illum demùm LEONIS amplitudini peculiare erit, quod nullum vnquam inuenire possit Oratorem, de se pro dignitate disserentem. Proprium namque maximorum Principum illud est, vt eorum virtutes, quemadmodum multum laudatæ non crescunt, sic parum laudatæ non minuantur. Ergò de LEONE dicturo mihi, in ipso orationis meæ

* Tarquin. Gallutius binus E. S præceptor, us, vir su mus, Robe Bellarmin Politianu S. R. E. C dinalē in funere lau uit. Rom. Templo L mus Prof

in So- is Idi- Octobris. CXXI.

quasi vestibulo, multa eaque sic nobilia se ingerunt exornanda, vt, ne leuiter quidem ea adumbrare dicendo possim, quæ vix exprimeret par illud Oratorum præstantissimum, quorum vni nihil addi, alteri nihil demi posse, disertissimus olim dicendi magister pronunciauit. Hic videlicet PP. LEO ille est:

ius Apol is in Pa rico quē s dixit

„ Cui prisca propago
„ Augustis venit à Proauis, quem dicere digno
„ Non datur eloquio, nec si modò surgat Auerno
„ Qui cantu flexit scopulos, digitisque canoris
„ Impulit auritas ad plectrum currere syluas.

emio An bis Con-

Sed nihil hic ego (dum LEONIS præclera facinora relegam) de MEDICEA familia dicam, qua quid nobilius Audd? nihil de Patriæ claritate, qua quid pulchrius? nihil de Dignitate qua fulsit, qua quid sublimius? Trita namque sunt isthęc Rhetorum argumenta:

„ Et maribus curijs, & decantata Camillis

n. Apoll. Ep. 2.

(vt cum Romano Pindaro loquar) qui, cum nihil habeant quod prædicent de ijs quos exornandos suscipiunt, ad fumosas maiorum imagines & facta se conferunt. Misera sanè eiusmodi hominum conditio Audd. qui (cum luce tantum luceant aliena) sine suorum laudibus laudari non possunt. Non hæc LEONI imposita necessitas est: cuius animum ità Deus Arbiter & ratio Naturæ consummatæ felicitatis dote sociata cumulauerunt: vt (licet auita nobilitate clarissimus esset) propria tamen meritorum possessione longè clarior fuerit. Huius ego Pontificis Audd. varias hinc indè virtutes delibabo, quarum flores ideò seligam, vt ex ijs, velut Apis, fauum gloriæ conficiam; quem vobis eo consilio degustandum proponam, vt apertè cognoscatis, LEONEM verę nobilitatis partes omnes explesse feliciter, familiæ ornamenti plurimum addidisse, & LAVRENTIVM parentem in omni virtutum genere æmulatum esse gloriosè, & eundem in litteris fouendis propagandisque disciplinis longè superasse. Nec patientiam in audiendo vestram à vobis Audd. efflagitabo, quã si minus differentis authoritas, ipsum certè nomen Optimi Principis impetrabit.

Qui de nobilitate litteris consignata monumenta posteritati reliquerunt, diuersè illam partiti sunt, diuersisque nominibus appellarunt, sic prorsus vt inter se opinionum varietate digladiari visi sint. Libet hic Philosophorum aliquot eorumque clarissimorum de nobilitate repetere placita, vt indè intelligamus, quam pręceteris nobilitatis formam secutus sit LEO, quam potissimùm expresserit. A Stoicis auspicemur; qui nobilitatem, splendorem quendam esse contendebant, non aliundè quam ex propria virtute prouenientem: cui quidem, omnis generositatis palmam tribuendam esse censebant. Secundum hos Philosophorum princeps Arist. sententiam suam de nobilitate protulit, Stoicis admodum repugnantem nec omninò Arist. dignam. Nam in eo quod de Republica edidit opere, illos tantùm nobiles esse, dixit, quorum maiores virtute, & diuitijs aliquando floruissent. Quæ quidem sententia multis obnoxia difficultatibus est, quas nunc in medium proferre, mihi laboriosum, vobis, opinor, molestissimum esset. Plato demùm cognomento diuinus Aristotele melius, nobilitatem in quatuor genera dispertiuit: Primum, ijs qui claris iustisque parentibus orti sint; ijs alterum, quorum parentes aliquando principes extiterint: tertium ijs, quorum maiores rebus olim bello præclarè gestis claruerint; ijs denique postremum adscribens, qui præclara aliqua doctrina, & animi magnitudine excellant; quos Philosophus verè nobiles ex sententia Stoicorum appellat, ac ceteris omnibus anteponit. Atque hos ipse etiam Aristoteles (Platonem præceptorum hac in re deinde secutus, quasi à prima illa opinione recederet) nobiles tandem existimauit, veram in sola virtute nobilitatem collocans Audd. Hanc ergo postremam, vt pote nobiliorem nobilitatis partem, tu LEO sic feliciter expressisti, vt maiorum laudibus, tuis virtutibus multum dignitatis adieceris, & illorum fasces & trabeas, non angustos voluerìs gloriæ tuæ limites constitueris, sed ad maiora tibi honorum decora paranda, gloriosas quasi tædas, atque incitamenta esse volueris.

lueris. Sic prorfus, vt Poetæ illud de te meritò dici possit:

„ *Te haud quaquam in altum generis euexit decus* -- cū videlicet morū nobilitate, genus ipsum superaueris. Etenim PP. cum ad celsissimum rerum humanarum culmen LEO meritorum gradibus ascendisset, in eo (quod rarò contingit) summæ dignitati summa sapientia iuncta fuit, quo eiusdem gloria cumulatior esset in omnē posteritatem. Et sanè quidquid vnquam aut egit aut cogitauit LEO, fuit vndique honestum adeò, adeò pulchrum & admirabile, vt illud liberè ausim affirmare, posse eum cum præstantissimo quoque in omni virtutum genere conferri: qui licet purpura insignitus, in amplissimo maiestatis fastigio fulgeret, nobilissimum tamen illum animum, virtutum pulcherrimarum paludamento connestiuit. Sed ipsam LEONIS adolescentiam paulisper intueamur Audd. vt quam sapienter ac splendide prima virtutum suarum fundamenta iecerit liquidò cognoscamus. Quis autem illa non optima fuisse inficiabitur, quæ futuræ LEONI fuerunt elementa felicitatis? Magnum profectò Naturæ beneficium est, magno Parente nasci, à quo non minus quis claritatem sanguinis, quam ipsam ad virtutes indolem hauriat. Nam, (vt optimè cecinit olim

„ *Romana fidicen Lyra*)
„ *Fortes creantur fortibus, & bonis:*
„ *Est in iuuencis, est in equis, patrum*
„ *Virtus, nec imbellem feroces*
„ *Progenerant Aquilæ Columbam.*

Quod cum ita sit, non admodum mirari debemus è LAVRENTIO, viro litterarum cultore summo, & Poeta cum primis egregio, LEONEM filium litterarum propagatorem maximum, & Poetam admirabilem ortum esse. MEDICEORVM PRINCIPVM ea semper potissima cura fuit, vt filios suos liberalibus disciplinis imbuendos curarent. Quamobrem non solum viros litteratissimos adamabant, sed iisdem quoque filios erudiendos tradebant, vt eos nimirum duplici quasi censu ditarent, & claritate generis, & virtutis. Vidit sanè quam Reip. salutare, quam familię gloriosum hoc esset COSMVS ille princeps prudentissimus, ac nunquam interiturus: ideò Ioannem Argyropylum (qui tùm cum Otomannicis armis Græcia quateretur, patria pulsus, FLORENTIAM fortè se receperat) humanissimè (quod proprium CLARISSIMAE illius FAMILIAE semper fuit) non solum excepit, sed eius viri virtutem eximiam sic impensè coluit, vt PETRO filio nepotique LAVRENTIO præceptor ab eo datus sit. Memor itaque LAVRENTIVS quantum sub Argyropylo profecisset, non committendum sibi putauit, vt LEONI filio in re tam præcipua ac propemodum necessaria deesset. Nec exempla clarissimorum hominum huiusmodi in te desiderabat LAVRENTIVS. Nam (vt erat eruditissimus) non ignorabat, idem planè Marci Tullij studium fuisse, qui Marcum filium Athenas olim misisset vt Cratippum audiret, & Philippi Macedonum Regis, qui Alexandrum Aristoteli tradidisset, cuius tempore quod sibi filium nasci contigisset, admodùm gloriabatur. Illud etiam secum animo reputabat LAVRENTIVS, quàm docti, quàm sapientes olim euasissent, sub Possidonio Marcus ipse Tullius Cicero, sub Plutarcho Traianus qui optimus dein dictus est, sub Platone ingeniorum apex Aristoteles, sub Socrate Plato, sub Lactantio Constantius Cæsar, demùm sub Seneca Nero, præceptori summo discipulus ingratissimus. Id quod causæ fuit, vt LEONEM quoque politioribus litteris informandum, & Græcè Latineque erudiendum, viro alicui grauissimo, ac disertissimo daret. Sed cui nam potissimùm putatis Audd. LEONEM à LAVRENTIO traditum? Vni nimirum Angelo Politiano litteratorum sui temporis ornamento. Hic videlicet ille Politianus fuit, Italorum omnium longè politissimus, in ipso Gratiarum sinu Musarum lacte feliciter enutritus, ingenio summus, eloquentia singularis, oratione candidus, eruditione mirus, antiquis par, omnibus suæ tempestatis doctrina superior, quem HETRVRIA, maximorum semper ingeniorum parens, extulit, Italia suum veluti lumen admiratur. O felicem tanto præceptore

Angelus Ci nus vulgò P litianus.

re

re LEONEM, ò fortunatum tam eximio discipulo Politianum: qui cum admirabile, tametsi praecox LEONIS ingenium animaduertisset, perenni illo atque inexausto doctrinae suae fonte adolescentis optimi animum irrigauit vberrimè, & adeò diligenter excoluit, vt (cum Graecam Latinamque linguam optimè didicisset, & non minus eleganter loqueretur quam ornatè scriberet) tantam adolescentis ingenij felicitatem saepissimè suspiceret Politianus, qui non minus vno LEONE, quam olim vno Platone Socrates gloriabatur. Quo fit vt minimè mirari debeamus, si consecutis deinde temporibus, litterarum studia, ipsosque litteratos viros tantoperè LEO amore prosequeretur ac Musas prae caeteris enixè adeò coleret, vt, cum omnia penè tunc posset, ijsdem quidquid potuit fecerit, & quidquid ijs fecit etiam voluerit. Sed non hic stetit LAVRENTII cura erga filium praestantissimum: quin immò, cum eum liberaliter iam excultum, & expolitum è Politiani disciplina recepisset vt legum studijs (sine quibus recta Reipublicae administratio geri nequit) initiaretur, SENAS vrbem florentissimam iussit LEONEM adire LAVRENTIVS: vt pote qui monitum illud Isocratis in ea quam ad Demonicum paraenesi scripserat, memoria quam saepissimè repeteret. Enimuerò Demonicum in hunc ferè modum Isocrates admonet.

„ Iter non pigeat longum facere ad eos qui conducibile aliquid docere profitentur. Turpe nanque fuerit Mercatores tanta transire maria quò cumulatiores suas opes efficiant, adolescentes verò ne terra quidem sustinere aliquò proficisci quatenus mentem suam meliorem faciant. — Senis ergo, ita iuris vtriusque scientiam optimorũ ope praeceptorũ perdidicit LEO, vt amplissima deindè legationũ munera, quibus ab INNOCENTIO eius nominis VIII. (à quo etiã Sacra purpura decoratus fuerat) ab ALEXANDRO VI. & IVLIO II. Summis Pontificibus, summo cum Imperio praefectus fuit, quaeque LEO praeclarissimè gessit, apertè satis ostenderent, illum non minus ad litteras excolendas, quam ad ciuitatum administrationem, ac propè ad imperandum natum fuisse. Iam verò quicquid olim LEO gesserit, quae nam vitae discrimina subierit, quos labores difficultate plenissimos, quot caecos aduersae fortunae furores, & praesenti animo tulerit, & egregia virtute superauerit, antequam ad sacrosanctum illud Pontificiae maiestatis culmen ascenderet, non hic ego recensebo PP. quandoquidem huiusmodi rebus, historiarum monumenta refertissima sunt, & ea singillatim percurrere non minus mihi longum, quam vobis ingratum esset Audd. qui LEONIS laudes ac virtutes libentius, quam duros eiusdem periculosos que labores auditis. Quod si Demetrij Regis vox illa meritò celebratur, ac prorsus rege digna censetur, qua olim pronunciauit, nihil eo infelicius esse posse, cui nunquam aduersi quidquam euenerit; quis hebes adeò sit, ac rerum humanarum tam imperitus ęstimator, vt non videat, quàm ex hoc quoque capite LEONIS gloriae magna fiat accessio, quàm ingens in eum redundet nominis immortalitas, dummodò (quae omnes planè nouerunt) acerba illa calamitatum vulnera recordetur, quae olim MEDICEAE Familiae, atque in primis LEONI formidabiles FLORENTINAE REIPVBLICAE tumultus, ciuiumque discordiae penitùs exitiales inflixère? Nam praeterquam quod innumerabilia penè LEONI incommoda pepererunt, omnium longè maximum atque acerbissimum illud fuit, quod eum duodeuiginti annorum spatio, ab eadem in qua natus esset ciuitate (quaeque tot illius ac toties admirata fuisset splendidissimae documenta virtutis) extorrem viuere coegerunt. Ad quod infortunium sanè grauissimum, cumulus tùm demùm infelicitatis accessit, cum (IVLII II. in bello Rauennati Legatus) in ea clade memorabili captus à Gallis, inexplebilem debacchantis in eum fortunae sitim expleuit. Non igitur ex Demetrij iudicio infelix dicendus est LEO quòd nunquam infelix fuerit Audd. Sed potius fortunatus, quòd illi infelicem esse aliquandò contigerit. Verum antiqua LEONIS decora intuenti mihi, atque animo reputanti, haud mediocri dignum admiratione videtur id, quod verè vnicum fuit, & vni tantùm LEONI (quod sciam) ad illa vsque tempora concessum diuinitùs. Euoluite (si libet) sacros Pontificum annales, historias percurrite quotquot extant, nunquam inuenietis ex infinito penè Cardinalium

nume-

numero, ab aliquo Pontifice LEONE iuniorem quempiam, fuisse olim Romana purpura decoratum; nec vllum eodem LEONE à Cardinalium cœtu, iuniorem fuisse Pontificem renunciatum. Et sanè non aliam ob causam ab INNOCENTIO Pontifice sapientissimo factum reor, vt LEONEM, annum tunc vix quartum decimum attingentem, in Cardinalium numerum cooptaret, nisi vt eiusmodi exemplo declararet, illum ad sacræ purpuræ splendorem, virtute prius quam annis maturuisse: nec alia quoque ratione, Cardinalium Senatum eundem LEONEM VII. supra trigesimum annum ingressum Pontificem conclamasse crediderim, nisi vt ostenderent omnibus, illum quidem (si ætatem inspicerent) celerrimè, si merita ad eam dignitatem tardissimè peruenisse. Et quidem in eo supremę maiestatis culmine sic vixit, sic imperauit LEO, vt non solum is verè fuerit, qui ab omnibus habitus esset, sed ipsius Pontificię dignitatis decus, & planè AVGVSTVS alter extiterit sæculi sui. Verùm enimuero PP. illud velim non ignoretis, me (licet huc vsque de LEONE magna dixerim) de illo maiora tamen tacuisse: quę certè non ignorabitis, modò quam à vobis in ipso meæ orationis exordio patientiam in audiendo postulaui, in reliquis etiā quæ de LEONE dicturus sum, eandem mihi non denegetis.

Igitur IVLIO è viuis sublato (SECVNDVM intelligo PP. cuius gloriam nulla vnquam obscurabit obliuio, sed omnis posteritas admirabitur) LEO Purpuratorū cunctorum suffragatione successit. Profectò dignissimus (vt cum Sidonio loquar) tanto prædecessore successor. At, quanta, Deus immortalis, Romanæ Ciuitatis lętitia, quàm faustis populorum omnium acclamationibus, quo Principum plausu exceptus est? Sic vnanimi Medorum consensu Deiocem fuisse Regem conclamatum tradit Herodotus, cuius in dijudicandis popularium controuersijs incorruptam æquitatem antea cognouissent: Sic olim Numam Pompilium, virum (vt ea ferebant tempora) religiosum, & æqui seruantissimum, è finitimis Sabinis accitum, Romanos Secundum à Romulo Regem renunciasse, Liuius author est: Sic Tarquinium, illum Priscum, Romanorum quoque omnium votis, Regem salutatum testantur historiæ: sic demùm delapsum è Cœlo Palladium, exceptum olim referunt fabulæ. Historiam potius benè longam intexerem, quàm Panegyricum per breuem adornarem, si singulis quæ LEO post adeptam Pontificatus dignitatem gessit, immorari vellem. Non hic ego propterea commemorabo PP. quàm inter Christianos Principes pacis componendæ studiosus esset: quàm Ecclesiasticæ dominationis propagandæ incredibili cupiditate raperetur: quàm validè ab insultantium impetu barbarorum Italiæ Principes tueretur: quàm fortiter, partas aliorum Pontificum virtute Ecclesiastico Imperio ciuitates conseruaret; quàm stabiliendi Catholica dogmata Conciliorum celebratione cupidus esset: quàm sollicitus, & anxius in extinguendis hæreticæ prauitatis incendijs, quæ in Germaniam propè vniuersam inuexerat lutherus ille Catholicæ Romanęque Religionis desertor infamis, lues humani generis, è sempiternæ noctis latebris egressus ad fœdandam ore illo impurissimo authoritatis Pontificiæ lucem de Patre luminum Deo haustam: quàm ardenti animo Christianos Principes hortaretur vt (ad exterminandum Turcarum Tyrannum) arma susciperent, & mutuo se fędere colligarent: non hæc, inquam, commemorabo PP. quę (tametsi magna fuerunt) LEONI tamen cum alijs quoque quamplurimis communia fortasse fuerunt; Sed eius eximiæ liberalitatis, clementiæ propè singularis, & perpetuæ erga bonarum studia litterarum voluntatis, exempla præstantissima vobis ostendam, quibus omnes omninò suorum temporum Principes sine controuersia superauit, & eam sibi gloriam peperit, quæ (vt à cunctis admirationem) sic à nobis meritò anniuersariæ tributum laudationis exigit Audd. Itaque cum eò dignitatis, & potentię peruenisset vnde humana conditio progredi non potest vlterius, vt, quicquid olim cogitatione molitus esset, re ipsa tandem exequeretur, regiam illam animi sui nobilitatem, non alio quam LEONIS nomine declarauit. Et meritò PP. Qua enim vnquam appellatione splendidiori, maximorum mens illa operum machinatrix ab eo exprimi potuisset? Nam, licet sibi singularium rerum argumenta peragenda proposuisset

LEO,

LEO, tamen Pontificatus sui gloriam à liberalitate maluit auspicari: cuius certè documentum dedit ingens, gloriosum, inauditum, vno verbo MEDICEVM, cum (ad tiaram Pontificiam de more suscipiendam) equo vectus è Vaticano ad Lateranum cultu sanè apparatissimo,& pompa penè triumphali se conferens, vias omnes, & fora infinita propemodum auri argentique copia sterni iussit: vt videlicet insigni illo ac planè nouo magnificentissimę liberalitatis exemplo significaret, aurea Saturni sæcula, se regnante, esse iterum nascitura. Conferant nunc veteres illi Romanorum Imperatores cum LEONE triumphos suos, cum videlicet, laureatis bellatoribus vndique stipati, aureo ipsi curru trabeati cum fascibus, vel Leonibus, vel albis equis vecti, purpura conuestiti,& gemmeis coronis exornari, ob deuictas prouincias, debellatas nationes immanitate barbaras, imperiumque Populi Romani propagatum, Capitolium gloriosissimè conscendebant. Sileat æquo animo antiquitas Marios, Decios, Nerones, Curios, Metellos, Pompeios, Fabricios, Marcellos, Scipiones, Cæsares suos si cum LEONE conferendi sint. Triumpharunt illi quidem egregiè Audd. Sed aureis tantùm curribus vecti sunt; LEO (quò cunctis gloriosior esset) aureas sibi vias fecit, quas (ad Capitolium gloriæ suæ properans) pedibus conculcaret ac tereret, ostenderetque vnum se auro (cui ferè cæteri famulantur) insigniter imperare. O Regium planè animum, ò Pontificem verè maximum: dignum profectò (non vt de Imperatore illo perhibuit olim grauis author) Imperio nisi imperasset, sed qui saltèm diutius in Imperio vixisset, quia tàm gloriosè imperauit. Denique (vt vno verbo complectar omnia) quicunque admirabilem eius diei pompam aspexere, dictum illud repetere iure potuissent ab antiquo authore prolatum:

Ex Sidon. ll. Ep. 8. 5. „ *Saturni aurea sæcla quis requirat?*

„ *Sunt hec gemmea:*

Sed, non (vt idem aiebat) NERONIANA, verùm planè MEDICEA, hoc est liberalissima Audd. Egregia nanque illa tui animi celsitas LEO, quid nisi futuræ liberalitatis præsagium fuit? Quàm benè igitur in te conuenit Poetæ illud Anthemio Consuli dictum?

eodem in „ *Facta priorum*

negyr. su- „ *Exuperas Auguste LEO.*

citato. Nam te, quemadmodum nihil maius antiquitas vidit, sic magnificentius nihil posteritas admiratur: quandoquidem tibi, modò:

„ *Nec viget quicquam simile aut secundum.*

Primum hoc liberalitatis eximiæ specimen vel in ipso Pontificatus exordio, LEO clementiæ singularis exemplo nobilitauit: vt ostenderet quam dulci nexu colligatis inter se virtutibus, nobilissimus eius animus ornaretur. Memor etenim quàm propria esset LEONIS, quem nomine referret, magnanimitas, & clementia faciendum sibi putauit, vt Cardinales illi quos IVLIVS II. neci destinauerat, non solum promeritas pœnas minimè luerent, sed in pristinam quoque dignitatem restituerentur: Licet Pontificis clementiæ, Patres aliquot è Purpuratorum numero refragarentur, & penitus reclamarent. O prædicandam sempiternis præconijs tam eximij Pontificis humanitatem, atque ad memoriam posterorum gloriosam. Didicerat nimirum à Philosopho sapientissimo quàm magnum, & honestum habeatur vindictæ genus ignoscere, & quàm Principibus honorificum sit, non minus tardos ad pœnas, quam ad præmia veloces esse. Sed à clementię gloria, iterum ad liberalitatem (ad quam planè MEDICEI PRINCIPES facti sunt) LEO redijt Audd. quam, tametsi aduersus omnes, potissimùm tamen erga litteratos viros, & honestas disciplinas ostendit: LAVRENTIVM parentem (vt initio dicebam) non solum æmulatus, sed antiqua Principum, qui litteras liberalitate fouissent, exempla summa cum laude secutus. Quod quidem LEONIS studium erga litteras, & litteratos viros eò laudabilius fuit, quò rarius tunc in Principibus cernebatur; qui vt plurimùm ijs temporibus (ò nostram hanc ętatem felicissimam quę Principum disciplinarum cultorum non solum abundat numero, sed etiam illustratur exemplo) qui vt plurimum.

mum, inquam, fortunæ præsentis aura vel illecti, vel imperij felicitatibus ebrij (proh pudor) tunc verè summos se arbitrabantur, cum disciplinas deprimerent, & conculcarent. Cum igitur — naturali vitio fixum radicatumque sit pectoribus humanis, vt qui non intelligunt artes, non mirentur artifices — quàm disciplinarum cognitionem habuisse dicendus est LEO, qui tàm enixè litteras fouit, tàm liberaliter litterarum cultores accepit, & Poetas præ cæteris illustrauit? Sidon. lib. 5. Ep.

Multis diuersisque Ciuitas hæc nostra rerum domina, superioribus illis sæculis, interdùm vel calamitatibus obruta penè fuit, vel felicitatibus floruit: quemadmodùm diuersa, & planè pugnantia inter se Principum ingenia fuere, à quibus tunc regeretur. Gemuit sub Nerone, qui aurigationi Musicæque plus nimio deditus, equorum habenas & rexit Imperator, & patriæ Luctuosum incendium siccis oculis videre potuit, quod etiam fatali carmine decantauit ad citharam, vt videlicet cadenti patriæ qui funus parasset indignissimum, exequias idem faceret funestissimas. Sub Commodo penè iacuit, qui iaculandi arte cum summoperè delectaretur, sicarios quosque, vel iaculatores si qui essent alicuius famę, maximo in pretio habuit, ciuibus frugi, optimisque Senatoribus infestissimus. Sub Maximino (ò monstra ò portenta sæuissima) quę calamitatis argumenta non tulit? Lues ista mortalium, sola corporis magnitudine, & vastissimo virium robore, non æquitate rexit imperium! Sed eadem aliquando sub Tito respirauit, sub Traiano floruit, sub Augusto iterum nasci visa est; demùm sub Antonino, qui Philosophus cognomento dictus, eam planè felicitatem experta est, quam Plato suæ illi Reipublicæ pollicebatur absolutissimam, cum diceret, tunc Respublicas futuras esse felices, cum eas vel à Philosophis regi contingeret, vel Reges ipsi philosopharentur. Hanc ergo tàm longa sæculorum serie, tot bellorum turbinibus atque incendijs interruptam felicitatem, vt iterùm ROMA experirere, vnus LEO tùm potuit efficere, cùm primùm imperij tui gubernaculis admotus, non solùm omnibus formidatos armorum strepitus, quibus vndique circumtonabas composuit, bellorum incendia restinxit, te tibi restituit, sed (vt antiquis oneribus te subleuaret) vectigalia quoque aliqua sustulit. Quod causæ fuit, vt Ciues nostri, qui gratissimi semper fuerunt, marmoream illi statuam in CAPITOLIO ponerent cum subiecto elogio.

Optimi liberalissimique Pontificis memoriæ. S. P. Q. R.

Et verè talem in reliquo Pontificatu se præbuit LEO, qualem vel nunquam anteacta vidit ætas, vel consecuta raro non desiderauit. Cui enim vnquam è tot Principibus suis diuturniorem vitam Roma precata est? Intelliget hoc quisquis aurea illa carmina repetet LEONI tunc inscripta, quæ eiusmodi voluntatis, testimonia fuerunt amplissima.

„ *Vota Deum LEO, vt absoluas hominumque secundes*
„ *Viue piè vt solitus, viue diù vt meritus.*

Quid salutarius, quid gloriosius Romanus olim Populus Traiano vel ipsi Augusto precari potuisset, quos incredibili amore prosecutum fuisse testatur antiquitas? Nullum profectò boni principis indicium apertius esse potest, quam cum de illius incolumitate, populus anxius & sollicitus esse cernitur, cumque salus illius, commune omnium votum est. Quam sanè felicitatem post multas ætates vni iterum contigisse LEONI quis neget, cum sciat illum mirificè adeò fuisse ab omnibus adamatum, & in eum sic virtutum omnium ornamenta confluxisse, vt meritò humani generis deliciæ diceretur? Nam quis vnquam humanitate LEONEM superauit, quo nihil vnquã humanius fuit? Næ, ille semper erga omnes tanta morum facilitate vsus est, adeò se cunctis comem præbuit, vt, cum nullam timoris causam homo bonitate affluens, & (vt ità dicam) immoderatè officiosus haberet, id vnum timeret ne timeretur. Tunc enimuerò facilè intellexerunt omnes, quam falsò pronunciatum olim fuisset à Poeta nobili.

„ *Non benè conueniunt, nec in vna sede morantur*
„ *Maiestas, & Amor.*

cum

cum LEONEM ROMANVM PONTIFICEM (quo quid excogitari sublimius potest?) humanum adeò experirentur, vt eius maiestati nihil officeret humanitas, comitari nihil aduersaretur dulcis quædam ac principe digna seueritas. Sed nihil ista in LEONE fuerunt, præ ingenti (quo semper erga bonas litteras flagrauit) amore. Scitum enim est, quot olim viros litterarum laudibus insignes, ad Cardinalatus honorem euexerit: quot eruditos è diuersis terræ finibus Romam euocauerit: quàm grandia, quam liberalia doctis hominibus (qui in amplo hoc litterarum theatro disciplinas profiterentur) stipendia proposuerit: quot sumptus in ipsa harum ædium instauratione fecerit: quos prouentus addixerit, quibus hodieque locus iste celeberrimus fruitur: quam familiariter litteratorum colloquijs, & congressibus vsus sit: quam cumulatè Poetas beneficijs ditauerit: quam denique vniuersam litterarum Rempublicam penè collapsam, prostratam, euersam, egregiè restituerit, ornauerit, auxerit. Et sanè magnam rerum huiusmodi pulcherrimarum partem vt efficeret, exemplo LEONI fuit LAVRENTII parentis eximia in viros doctos liberalitas. Recordabatur quippe, cum adolescens esset, quid in rebus istiusmodi LAVRENTIVS parens egisset, à quo non solum Græciæ ferè vniuersæ viri doctrina præstantiores Turcarum armis pulsi, ab eo in Italia recepti, sed etiam in amore atque in delicijs habiti fuerant. Inter quos Demetrius Chalcondyles Grammaticus ille nobilissimus fuit, à quo LAVRENTIVS Florentinam iuuentutem græcas edoceri litteras voluit. Nec ignorabat quàm honorificè quoque ab eodem LAVRENTIO Ioannes Lascares è Græcia profugus habitus fuisset, quem bis legationis titulo Byzantium ad Baiazetem Turcarum Imperatorem misisset ad conquirenda volumina, quibus bibliothecam illam celeberrimam, quam tùm fortè instituebat, exornaret. Sciebat demùm multos post annos, eandem bibliothecam absolutam iam & perfectam, HERMOLAO BARBARO viro nó minus nobilitate quã doctrina clarissimo (qui tùm per Italiam VENETAE Reipublicæ nomine Legationes obiret, quemque Florentiæ in Caiana Villa magnificẽtissima, MEDICEA planè literalitate LAVRENTIVS excepisset) ab eodem parente LAVRENTIO oblatam dono vna cum villa ipsa fuisse, vt inibi cum PICO suo HERMOLAVS litteris & Musis vacare posset. Quæ quidem paternę liberalitatis exempla, ita LEONIS animo obuersabantur, vt (cum parentem æmulari vnaquaque in re, & longè etiam antecellere decreuisset) mirari minimè debeamus, si litteratis viris deinde sic impensè fauerit LEO, vt omnium quoque Principum gloriam, vel æquauerit, vel obscurauerit. Petrus ille Bembus, & Iacobus Sadoletus (duo Italię nostræ litterarum lumina longè clarissima) non habeo necesse pluribus referre, quam vnicè à LEONE dilecti sint. Illud tantùm ignoretis nolim, vtrumque secretariatus honore fuisse à LEONE insignitum. O summam Principis prudentiam; ò animi virtutem singularem, quæ sciret quantùm Reipublicæ interesit, eos sibi administros eligere, à quibus (si res aliquando ità postulet) possit & consilio iuuari, & eloquentia defendi. Hos (quod à LEONE munere tam eximio digni habiti fuissent) consequentibus annis PAVLVS TERTIVS sempiterna memoria dignissimus, inter Cardinales retulit Audd. Præter hos quoque Dionysium Aragazium Præsulem ornatissimum, virum ingenio præstantem, multiplici disciplinarum cognitione singularem, atque inter Politianos ciues primariæ nobilitatis mirum in modum dilexit, qui cum LEO familiariter admodùm vixit, quemque in omni fortuna fidissimum sibi semper expertus est. Cuius exemplum erga MEDICEOS PRINCIPES, ex eadem Aragaziorum familia deinceps imitati sunt omnes, ac præ cæteris hodieque imitatur, qui in Romana hac Aula honorificè versatur LVDOVICVS, SERENISSIMAE huic FAMILIAE supra modum addictissimus. Sed quot olim viros & doctrina præstantes, & sanctitate conspicuos, & sanguinis claritate præclaros LEO ad sacram purpuram extulit Audd? Testis memorabilis illa Cardinalium renunciatio, qua nulla vnquam siue numero, siue virorum meritis gloriosior fuit, cum vna die, triginta, & vno Sacrum Senatũ Cardinalibus auxit. Inter quos POMPEIVS ille COLVMNA Romanorum Procerum nobilissimus fuit, qui non minus in-

Petro Cri de hone- discip. lib. cap. IX.

genio

genio quam generis claritate, & doctrina praecellens, tandem Neapolitanum Regni Proregis titulo egregiè moderatus est. Quid de Ioanne Baptista Pallauicino Genuensi dicam, quem Cardinalem vna cum Pompeio renunciauit? Quam vario fuit vir iste virtutum genere cumulatus? Quot muneribus perhonorificis in vna quaque fortuna laudatè perfunctus est? Sanè tam eximia Iuris prudentiæ gloria claruit Audd. vt eius ingenium, Apex ille Iurisconsultorum Decius Mediolanensis, suis in operibus quæ... fitissimis laudibus extulerit. Denique quid Thomam illum de Vio Caietanum commemorabo, quo nullum vnquam post Diuum Thomam Aquinatem protulit Italia Theologum præstantiorem? Non ne virum hunc admirabilem LEO Cardinalem fecit? O Principem verè vnicum & litteratorum amantissimum. Quid poterat ab eo iustius, quid agi praeclarius, quam virtutem ipsam sic exornare, sic illustrare? HADRIANVM vero VI. virũ sine controuersia Sanctissimũ doctissimũq; qui LEONI successit, sine piaculo tacitus præterire non possum Audd. Hunc (licet ingens locorum distantia à LEONIS aspectu semoueret, eius tamen vitæ Sanctimonia, & doctrina LEONI præsentem adeò faciebant vt purpuratos eum inter Patres adscribere non sit veritus. Hæc igitur honorum ornamenta, quæ in viros olim litteratissimos LEO contulit, quisquis memoria repeter, desinet, opinor, admirari tantoperè Augustum, quem Præfectura decorasse Cornelium Gallum Poetam: Domitianum, quem ad tertium consulatum euexisse Statium & Silium: Gratianum Cæsarem, quem Consulem Ausonium creauisse testantur historiæ. Eos qnippe dignitatibus cumulare quibus cum familiariter viuas, magnum quidem amoris argumentum est; at illos, quos nunquam videris, summę proxima dignitate decorare, hoc demum profusissimę voluntatis erga virtutem indicium est. Quod in Hadriano admirati sunt omnes, quem, cum nec de facie quidem LEO vnquam vidisset, tamen post eius obitum Pontificem iam renunciatum, ad hanc Vrbem summis cunctorum acclamationibus appulisse, tandem aliquando conspexerunt. Hęc itaque tam insignium Cardinalium promotio, non Romanæ Vrbis modò, sed omnium ferè populorum beneuolentiam LEONI adeò conciliauit, vt innumerabiles penè fuerint, qui cum varia disciplinarum genera profiterentur, Romam continuò è diuersis quàm Italię, tùm aliarum Prouinciarum partibus se contulerint, quò Pontificię liberalitatis (cuius fama iam vbique locorum percrebuisset) periculum facerent: & nullus quidem fuit, qui LEONIS liberalitatem erga se, fama maiorem non experiretur. Quod potissimum Marco illi Musuro Cretensi viro doctissimo contigit, qui eandem ob causam Romam cum venisset, Archiepiscopus Epidaurensis factus est. Sed licet tot Imperij curis, tot Romanæ Ecclesiæ grauissimis difficillimisque muneribus occuparetur LEO dictu tamen incredibile est, quantum bonis litteris deditus esset. Philippum namque Macedonum Regem, & Africanum Scipionem imitabatur, qui licet bellorum difficultatibus impediti, ille tamen à studijs nunquam recedebat, hic Ciri Pædiam nunquam de manibus deponebat. Olim apud Gręcos illud in more positum fuit, vt Gymnasticę Musicam admiscerent: quò nimirum, vnius disciplinæ nimiam asperitatem, alterius suauitate temperarent. Horum exemplum (licet in re dissimili) LEO sequebatur Audd? cui (ad relaxandum à seriis Christianę Reipublicæ negocijs animum) solemne illud ac planè vsitatum fuit, vt, & festiuissimis Poetarum colloquijs interesset, & ipsa carminum suauitate, molestias & curas amariores animi deliniret. Quin immò (vt erat ingenio præditus admirabili) non solum quicquid ocij consequeretur, Poetarum optimis quibusque percurrendis consumebat, sed etiam in scribendis pangendisque carminibus occupabat. Quæ quidem culta adeò, adeò lepida ex eius ingenio fluebant, vt nullus ea sine admiratione perlegeret, cum eiusmodi essent de quibus difficile iudicasses, plus mellis an salis haberent. Ex quo illud præterea oriebatur, vt geminata felicitate LEONIS ingenium conspicuum esset, quando nec aequale nec æmulum inueniebat. Sed non minus carminum componendorum delectatione tenebatur LEO, quam ipsa scriptorum lectione, quę auidissimi illius animi pabulum erat iucundissimum. Nam præterquam quod historias om-

nes Græcas & latinas optimè nouerat, Marcum Tullium numquam è manibus dimittebat, cuius eloquentiam summoperè admirabatur.

m. Apoll. Panegyr. themij An i.

„ *Præterea quicquid latialibus indere libris*
„ *Prisca ætas studuit, totum percurrere suetus.*
„ *Mantua quas acies pelagique pericula lusit*
„ *Smyrnæas imitata tubas*
„ *Vel quicquid in annum*
„ *Mittunt Euganeis Patauina volumina cartis.*
„ *Qua Crispus breuitate placet, quo pondere Varro*
„ *Quo genio Plautus, quo fulmine Quintilianus.*
„ *Qua pompa Tacitus nunquam sine laude loquendus.*

Hæc igitur ocia LEONIS erant Audd. quibus nil nisi litteras excolebat. Nam cur olim è sua illa Republica Plato Musarum parentes Homerum, & Hesiodum exclusisset, & hunc fortasse Romana Respublica exordio Imperij sui secuta, Poetas ab Vrbe proscriptione seuerissima eiecisset, sanè non videbat LEO; quandoquidem Musæ mortalium animis, tantam adferunt cum delectatione coniunctam vtilitatem. Itaque vna illa in re, à Platone licet alioqui sapientissimo, recedendum sibi putauit: & cum sciret Poetas olim apud summos Principes, magno in honore fuisse, eosdem (quod demùm præstitit) sibi quoque honoribus cumulandos existimauit. Etenim memoriæ identidem repetebat, Scipionem Africanum ducem bello præstantissimum semper Ennium Poetam, Comitem secum habere voluisse: Sciebat ab Alexandro Homeri carmina inter pretiosissima Darij spolia fuisse reposita, & eundem, quum Thebas euerteret, Pindari Vatis ædibus pepercisse: Sciebat ab Archelao Macedonum Rege Euripidem Poetam summoperè fuisse adamatum: nec ignorabat Augustum ipsum, Virgilium, & Horatium mirificè dilexisse, & Mœcenatem præter hos, Tibullum quoque Romanum Equitem, & Poetam coluisse: Robertum denique Siciliæ Regem, & COLVMNENSES Ciuitatis nostræ lumina clarissima, Franciscum Petrarcam Florentinum Etruscorum Poetarum apud nos sine controuersia Principem, propter eius in carmine præstātiā Romano in Capitolio Appollinari Laurea donandū curauisse. Quæ quidē maximorū Principū exēpla LEONI fuerunt incitamenta, vt Musas, & Musarum cultores toto animo complecteretur: à quibus vicissim tot præconijs celebratus est, vt illud per Vrbem gloriosè de eo audiretur à Musis ipsis decantatum elogiū.

„ *Olim habuit Cypris sua tempora, tempora Mauors*
„ *Olim habuit, sua nunc tempora Pallas habet.*

O Principem meritò maximum. O LEONEM MEDICEAE FAMILIAE decus, & lumen immortale. Iure LEO te regnante Pallas imperauit, qui ferream illam ætatem, tua liberalitate, tuisque virtutibus auream reddere potuisti. Denique, vt postremam erga disciplinas, & bonas artes voluntatem suam testaretur, hoc legum domicilium, curiam dignitatum, litterarū Gymnasij, Romanæ sapientiæ Theatrū quod penitus interierat, restituit, & virtuti nerum inaugurauit Audd? Et sanè, hoc vnum decrat adhuc LEONIS gloriæ, vt (cum litteratos viros semper coluisset) amoris sui erga litteras testimonium ad extremum perenne relinqueret, & nunquam interiturum. Quod, vt viris in vno quoque disciplinarum genere præstantissimis cohonestaret, quos nam, Deus immortalis, ex vniuersa Italia homines insigniter claros Romam euocauit? Quos prouentus ijsdem in singulos annos addixit? Basilium in primis Chalcondylem Demetrij illius filium græcè doctissimum, vt in Romano Gymnasio græcas litteras profiteretur, accipit; & Ioannem Lascarem (quem LAVRENTIVS parens bibliothecæ absoluendæ studio bis ad Baiazetem miserat) ad se vocatum, mirificè beneficijs ornauit: Augustinus Niphus Suessanus Aristotelis Philosophiam interpretabatur: Christophorus Aretinus Medicinam profitebatur: Hieronymus Butigella Papiensis diuini humaniq; iuris consultissimus legum studijs præerat: humaniores litteras Ianus ille Parrhasius Cosentinus edocebat. O viros fama nominis immortales, doctrinæque præstantia gloriosissimos: Sic olim Carolus ille

Magnus Parisijs litterarum Gymnasium instituit, sic idem in Italia Papię celeberrimum excitauit: Sic Ferdinandus Neapolitanorum Rex inclytus disciplinis olim fauit, quibus etiam gymnasium erexit: Sic Ptolemæus Alexandriæ Rex, Gręciæ doctissimos quosque Alexandriam accersiuit: Sic denique flauius Vespesianus omnium primus Romæ Græcis latinisque Rhetoribus, ad litterarum propagationem, annuos census constituit. Hæc itaque LEO tam eximia erga litteras tuę voluntatis argumenta; dum animo identidem reputo, facere non possum, quin de te cum Lyrico exclamem.

„ *O quà sol habitabiles*

„ *Illustrat oras maxime principum.*

Et sanè, iurè te Roma delicias humani generis appellauit, qui Musarum cura communis, litteratorum amor, litterarum lumen, votum bonorum omnium, tuorum temporum absoluta felicitas, patriæ lux, splendor familiæ, dignitatis ornamentum, sæculi tui gloria, tui ipsius nominis decus extitisti: dignus profectò, quem vnum omnes admirarentur, qui plus oculis amareris, quique meritò consulereris ab omnibus, quando tàm admirabili præditus ingenio eras, tàm dulci morum comitate dotatus, tàm eximiæ prudentiæ lumine decoratus. Quò fit, vt, dum ea quæ præclarè gessisti memoria repetimus, dum virtutes tuas admiramur, dum te intuemur, perfecti Pontificis simulacrum intueamur. Ea nanque in te LEO confluxere quæ in optimis principibus, & si rarò cernuntur, certè semper optantur. Quis te secundis rebus moderatione vnquam vicit? Quis in aduersis fortitudine animi superauit? Quis te in vtraque fortuna præstantior fuit? Cernimus modò amplissima tuę liberalitatis vestigia, quibus Alexandri gloriam obscurare Princeps optime potuisti. Admirabitur omnis ætas exempla illa clarissima clementiæ tuæ, quibus (vel ipsum Cæsarem æmulatus) sempiternam tibi nominis memoriam apud posteros propagasti, Recordabitur æternùm Vrbs hæc terrarum Regina gentiumque atque in frequentissima hac nobilissimorum Procerum Panegyri quotannis, eximij laudibus recolet, tuæ illius erga litteras voluntatis argumenta prorsus inaudita, quibus (te Principe) Augustum suum desiderare desijt. Denique nunquam omnes quotquot sunt eruntque post, non suspicient LEO, virtutes illas tuas admirabiles, quibus dum sęculo prędicatus es tuo, nunc nostro desideraris. Itaque præconia hæc quæ tuis à me hodierna luce meritis exoluuntur, rerum abste præclarè gestarum non præmia, sed testimonia sunt. Sed ò quàm graue damnum, quam iacturam bonæ litteræ fecistis, cum LEONEM parentem vestrum extinctum acerbissimè deplorastis. Nullus vnquam vobis funestus magis ac luctuosus illuxit dies, quam qui LEONI postremus fuit. Quæ nam illa die vidistis funera Musæ mœstissimæ, qui tunc sensus fuit vestrorum animorum cum vos LEO lumen vestrum, in luctu, & tenebris, in squalore ac lacrymis sempiternis reliquit? O LEO Musarum æternus dolor, quas è media barbarie, è medijs armorum furoribus in Romanum hoc Cœlum eduxisti, vt è Pindi Parnassique iugis turpiter deiectæ, per te gloriosius in Capitolio triumpharent. Hinc illud de te LEO, non hominum modò, sed Musarum tuum funus miserabiliter deplorantium per atratam hanc Vrbem lugubre carmen auditum est.

„ *Deliciæ humani generis, LEO MAXIME, tecum*

„ *Vt simul illuxere, interiere simul.*

Quis dolorem vestrum afflictæ Virgines ea die lenire potuisset, cum squalore obsitæ, passis crinibus, deiectisque in terram oculis, illud identidem clamaretis.

„ *Quis desiderio sit pudor, aut modus*

„ *Tam cari capitis?*

Grauissimum sanè vobis prematurus LEONIS interitus vulnus inflixit: nec Augusto, aut Mœcenate olim extinctis, acerbiorem, opinor, animo dolorem cepistis.

„ *Multis ille quidem flebilis occidit,*

Sed nulli flebilior quam vobis, quas, vbique terrarum profugas, suo excepit in sinu amanter fouit, beneficijs ingentibus auxit, illustrauit. Quando igitur.

„ Quan-

„ *Quando vllum inueniet parem*

LEO vester ? Quò (si fas esset cum Lyrico loqui) quo (inquam)

„ *Nihil maius, meliusue terris*

„ *Fata donauere, bonique Diui*

„ *Nec dabunt, quamuis redeant in aurum*

„ *Tempora priscum*.

Vni igitur tibi LEO peculiaris laus ista fuerit, quod tuum funus non minus disciplinarum omnium, quam ipsę Musarum lacrymę decorauerint. Achilles, & Hector felices habiti sunt quod, illi quidem, parentauerit Alexander, huic verò Iulius Cęsar. At vtroque semper fortunatior eris LEO, nam tibi ęternùm gloria ipsa parentabit. Decessisti tu quidem, sed plenus honoribus, & amore omnium decessisti, omnique posteritati acerbissimum reliquisti desiderium tui. De Augusto (quem Romanus Populus vnicè dilexit) dictum olim fuit, eum vel nunquam nasci, vel nunquam mori debuisse. Vt idem de te modò repetere possimus LEO, facit tua illa erga litteras profusa benignitas, humanitas singularis, liberalitas inaudita, qua posterorum omnium animos mirè tibi deuinxisti. Quamobrem, quemadmodum antiquis illi temporibus, cum benè Romanis Principibus quis precaretur, illud vsurpabat SIS TRAIANO MELIOR SIS AVGVSTO FELICIOR, sic, eximijs tuis virtutibus excitatus, Romanis Pontificibus, quicunque benè erit in posterum precaturus, non aliud, opinor, vsurpabit quam hoc. SIS LEONE MELIOR, SIS LEONE FELICIOR.

A. M. D. G.

BIBLIOTECA NAZ
ROMA